
Saksnummer:
25-133969TVI-TSOF/TFOR

Oslo, 09.10.2025
2025-0796

Prosesskriv til til Sogn og Fjordane tingrett

Saksøker nr. 1: Norges Naturvernforbund
Mariboës gate 8
0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland
CMS Kluge Advokatfirma AS
Postboks 1548 Vika
0117 Oslo

Saksøker nr. 2: Natur og Ungdom
Torggata 34
0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss
CMS Kluge Advokatfirma AS
Postboks 1548 Vika
0117 Oslo

Saksøkt: Engebø Rutile and Garnet AS
v/ styrets leder Finn Ivar Marum
Postboks 1
6806 Naustdal

Prosessfullmektig: Advokat Thomas S. Farhang
Kvale Advokatfirma DA
Postboks 1752 Vika
0122 Oslo

Rettslig medhjelper: Advokat Marie Agerup Kildahl S.a.

REGJERINGSADVOKATEN

**Partshjelp for
saksøkte:**

Staten v/ Nærings- og fiskeridepartementet
Staten v/ Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig:

Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen
Postboks 8012 Dep, 0030 OSLO

Rettslig medhjelper:

Regjeringsadvokaten v/advokat Knut Klever Næss S.a.

1 OVERORDNET

En stans i deponeringen fra Engebø-produksjonen vil bety en stans av selve produksjonen av rutil og granat. Mineraler som rutil er ved siden av olje og gass *naturressurser* som eies av det norske folk, og som skal forvaltes til samfunnets beste. Også fjordene skal forvaltes til samfunnets beste, og det er en uriktig narrativ at sjødeponi betyr at fjorder ødelegges: deponi innebærer arealbeslag på fjordbunnen, men sannsynligheten for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden er vurdert som liten. Massene deponeres *kontrollert* på et avgrenset område som utgjør en liten andel av fjordbunnen i vannforekomsten. I tillegg vil det skje rekolonisering innad i deponiområdet etter hvert som deponeringen avsluttes på de ulike stedene i deponiområdet, sannsynligvis innen 10 år. Resten av vannforekomsten berøres ikke i nevneverdig grad.

Mineralutvinning er blant våre eldste næringer, og bergregalet i Norge skriver seg fra 1300-tallet. Næringen har vært sentral i samfunnsbyggingen. I de siste 50 år har olje- og gassnæringen hatt en enestående betydning for norsk økonomi og samfunnsbygging, og mineralnæringen har dermed hatt en mindre fremtredende rolle. Disse industriene har imidlertid fellestrekk og petroleumslovgivningen innebærer en videreføring av bergverkslovens prinsipper om at verdifulle ressurser i grunnen tilhører fellesskapet og skal forvaltes til beste for fellesskapet.¹ Også i oljealderen har skiftende regjeringer stadig gjennomført tiltak og sørget for verktøy og rammebetingelser slik at mineralprosjekter kan realiseres.²

Så vidt staten vet, er dette første gang i Norge at noen gjennom domstolen forsøker å stanse en tiltakshaver som produserer ressurser som mineraler, olje eller gass. Konsekvensene av en produksjonsstans vil være dramatisk for tiltakshaver, og de *uheldige samfunnsmessige ringvirkningene* kan bli omfattende, langvarige og komplekse – både lokalt, regionalt, og nasjonalt – og for Europa og Vesten. De uheldige konsekvensene forsterkes av 1) at Engebø-produksjonen er den første nye gruvedriften i Norge på flere tiår, 2) at det tar tiår å jobbe frem nye prosjekter, og 3) at behovet for mineraler er økende i takt med en mer tilspisset sikkerhetspolitisk situasjon. Forføyningssaken er derfor av stor samfunnsmessig betydning og viktige interesser er involvert.

En midlertidig stans av produksjonen betyr i beste fall kun økonomisk tap for tiltakshaver og at oppnåelse av de samfunnsinteressene som begrunner tiltaket blir utsatt, men i verste fall kan midlertidig stans frembringe så stor usikkerhet at Engebø-produksjonen opphører varig. I tillegg vil stans bety økt risiko for industriprosjekter i Norge generelt og mineralprosjekter spesielt – og dermed redusert investeringsvilje pga. økt uforutsigbarhet og svekket

¹ [Petroleumsloven § 1-1](#) lyder «Den norske stat har eiendomsrett til undersjøiske petroleumsforekomster og eksklusiv rett til ressursforvaltning.» Se også [Lov om undersøkelser etter og utvinning av petroleum i grunnen under norsk landområde § 1](#) og [havbunnsmineralloven § 1-4](#).

² Her nevnes i kronologisk rekkefølge: NUT 1967:2 Innstilling fra bergverkskomiteen av 1961, Bergverksloven av 1972, NOU 1972:1 Bruken av Norges naturressurser, NOU 1980:18 Sand og grus, NOU 1980:56 Åpninger mv. etter masseuttak, NOU 1982:24 Industrimineraler, NOU 1984:8 Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser, NOU 1996:11 Forslag til minerallov, Mineralloven av 2009, Mineralstrategi 2013, NOU 2022: 8 Ny minerallov, Mineralstrategi 2023 og Mineralloven av 2025.

konkurranseskraft. Langvarige utviklingsløp i mineralnæringen og betydelig risiko gjør allerede at finansieringen av mineralprosjekter i mange tilfeller er krevende. Investorer i mineralnæringen er særlig sensitive for politisk og juridisk risiko, siden mineralprosjekter i større grad enn mange andre næringer er avhengige av en rekke offentlige tillatelser. Det er derfor grunn til å tro at stans vil medføre negative virkninger for muligheten for finansiering av øvrige mineralprosjekter i Norge inkludert tidlig fase-prosjekter.

Staten kan i hovedsak gi sin tilslutning til ERGs anførsler i forføyningssaken. Staten ser foreløpig ikke grunn til å ta fornyet stilling til om deponiet i denne saken innebærer en forringelse av den økologiske tilstanden etter vannforskriften/vanndirektivet. Spørsmålet kommer kun på spissen dersom gjeldende tillatelser anses ugyldige og vilkårene for midlertidig forføyning ellers er oppfylt. Staten er for øvrig enig med ERG om at spørsmålet om forringelse beror på nærmere kvalitative og kvantitative vurderinger og at en vurdering i en enkeltsak av vilkåret «overriding public interest» forutsetter avklaring av den konkrete miljøpåvirkningen – det er ikke nok å bare vise til at påvirkningen innebærerforringelse. Staten har heller ikke vurdert om en midlertidig stans av deponeringen vil være inngrep i strid med Grunnloven § 97 og EMK P1-1 selv om tillatelsene gitt i 2016-2023 er «possessions» i konvensjonens forstand, og vil derfor for ordens skyld presisere at staten her ikke stiller seg bak disse anførselene.

Utover ERGs anførsler, viser staten til argumentasjonen i ankeerklæringen til Høyesterett 15.09.2025 (ERGs uttalelse 25.09.2025 bilag 44). Argumentasjonen her gjentas ikke fullt ut i det følgende, men suppleres på noen punkt.

Begjæringen om midlertidig forføyning reiser overordnet spørsmål om tre vilkår er oppfylt: hovedkrav, sikringsgrunn og interesseavveining. Vurderingene under disse vilkårene vil i noen grad være overlappende; samfunnsnytte og miljøulempen av gruvedrift og deponi er relevant ved alle vilkår.

Begjæringens anførte hovedkrav er et krav om «at ERG ikke har rett til å deponere gruveavfall i Førdefjorden». Vilkaaret om hovedkrav i denne saken forutsetter i alle tilfeller at saksøker sannsynliggjør at en av ERGs gjeldende tillatelser etter forurensningsloven eller mineralloven er *ugyldig*.

Dette gyldighetsspørsmålet er som kjent temaet i søksmålet mellom organisasjonene og staten om Engebø-tillatelsene. Saken for lagmannsretten var begrenset til anvendelsen av vannforskriften/vanndirektivets krav om «overriding public interest». Til tross for at uenigheten gjelder en kort passus med tre ord, er partene uenige om svært mye når det gjelder norsk forvaltningsrett, domstolskontroll, prosessrett og generell EØS-rett – ved siden av tolkningen og anvendelsen av kriteriet «overriding public interest» på Engebø-produksjonen.

Ankebehandlingen i lagmannsretten gikk over 3 korte rettsdager, og dette var altfor lite til å få saken tilstrekkelig opplyst når det gjelder forvaltningens omfattende vurderinger av fordeler og ulemper av Engebø-produksjonen i en saksbehandling over nesten 20 år – ved siden av alle rettslige spørsmål partene var uenige om. Staten er opptatt av å redusere kostnadene og aksepterte organisasjonens forslag om tid til ankeforhandling. For Høyesterett har staten bedt om 4-5 dager, og dette regnes som lang tid i Høyesterett.

Det er en grunnleggende svikt i organisasjonenes syn og lagmannsrettens dom. På den ene siden legges det til grunn at omfanget av miljøulempen er irrelevant for interesseavveiningen etter vannforskriften § 12, så lenge noe er en forringelse av klassifikasjonsstatus fra «god» til «dårlig». På den andre siden legges det til grunn at det er en høy terskel for at offentlige interesser skal kunne inngå i interesseavveiningen som avgjør om forringelsen kan rettferdiggjøres – og det hevdes at det heller ikke er adgang til å kumulere ulike interesser på fordelssiden av vurderingen. Dette har ikke støtte i rettskildene og gir en ulogisk og dårlig regel: Dersom selv begrensede miljøinngrep utgjør forringelse, kan det ikke kreves en prekær samfunnssituasjon som nært forestående sosial nød eller akutt mangel på råstoff for å rettferdiggjøre inngrepet. En slik regel inviterer til uproporsjonale og tilfeldige løsninger.

2 NÆRMERE OM ENKELTE TEMA

2.1 Sjødeponi som forsvarlig deponeringsform

Debatten om sjødeponi preges av misforståelser. Mineralutvinning krever deponi da det som oftest kun er noen få prosent eller promille av det som tas ut ved gruvedriften som er verdimineral som kan omsettes. Deponi er arealkrevende og har miljøulempen – både til lands og til vanns. Hva som er den beste miljømessige løsningen, vil variere.³

Den delen av vannforekomsten Førdefjorden ytre som er planlagt benyttet til deponi er svært grundig utredet med tanke på egnethet for deponering på fjordbunnen. Fjorden er dyp og har terskler, og begge deler bidrar til at de deponerte massene holder seg i ro og sedimenterer. Det er også gjort omfattende kartlegging og utredning av strømforhold og vannutskiftning som gjør konklusjonen om lav risiko for partikkelspredning solid. At deponiet vil ligge dypere enn sollyset rekker betyr også at organisasjonenes fremstilling av hvilke arter som påvirkes av deponering er misvisende. Det er viktig at tingretten i denne saken får et riktig bilde av deponiets betydning for fjorden, og tingretten bør ikke basere seg på fremstillinger i kampanjer o.l., men på beskrivelser i vedtak, utredninger og ev. fra de delene av tingrettsdommen fra 2024 som ikke ble påanket.

Engebø-saken står i en særstilling når det gjelder utredning – som tingretten skrev i [dommen 10. januar 2024](#) punkt 3.1:

Samlet har Nordic belyst prosjektets mulige miljøkonsekvenser gjennom mer enn 90 ulike utredninger, hvorav ca 60 % er knyttet til sjødeponiets virkninger¹³⁶. Det er ikke anført at noen konkret mulig miljøkonsekvens som burde vært utredet, ikke er det.

^{3 3} | [Mineralstrategien fra 2013](#) heter det «Både deponi på land og sjødeponier kan ha miljøkonsekvenser. Det er ikke mulig å angi på generelt grunnlag hvilken type deponering som er miljømessig mest forsvarlig. Hvilken deponeringsløsning man bør velge må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Dette vil avhenge av bergart, driftsform, fysiske og kjemiske egenskaper ved avgangs- og deponimassene, egenskaper ved aktuelle deponiarealer, arealbeslag, miljøkonsekvenser og hvilke avbøtende tiltak som kan gjennomføres. Valg av deponiløsning må avgjøres på bakgrunn av en grundig og faktabasert vurdering av påvirkning på naturmiljøet, kostnader og mulige konsekvenser for annen næringsvirksomhet og andre interesser».

Tingretten skriver også i punkt 1.2:

Partene i saken er helt enige om at landdeponi i dagen ikke er noe miljømessig bedre alternativ enn sjødeponi for avgangsmassene fra Engebø.

Regjeringen har lagt til grunn at det ikke vil være mulig å nå flere av FNs bærekraftsmål «utan auka tilgang på mineral» og at «Vestlege land har eit ansvar for å utforske moglegheitene for ansvarleg hausting av naturressursar som verda treng», se Meld. St. 25 (2022–2023) s. 12 og 15. Det pekes også på de negative konsekvensene det har hvis mineralutvinning overlates til land med svakere styresett:

- sosial uro knytt til dødsfall og skadar på arbeidstakarar og andre, menneskerettsbrot, inkludert barnearbeid og negative effektar for kvinner og barn, i tillegg til korrupsjon og misbruk av statlege inntekter*
- negative effektar på det ytre miljøet, inkludert tap av biodiversitet og sosiale konsekvensar som følgje av arealbruksendringar, stort vassbehov og ulike typar forureining*
- betydelege utslepp av klimagassar frå energi-intensiv utvinnings- og prosesseringsaktivitet.*

Isolert sett er deponier alltid negativt fra et miljøperspektiv, men når premisset er at mer mineraler trengs i verden, kan produksjon i Norge med strenge miljøvilkår bidra til at utvinning skjer med minst mulige negative konsekvenser for miljøet – også med sjødeponi. Miljøorganisasjonene har ikke vist til rutilforekomster andre steder i verden som utvinnes på en miljømessig bedre måte enn hva vedtakene i Engebø-saken legger opp til.

2.2 Det foreligger "overriding public interest"

Statens syn på innholdet i denne avveiningsnormen er sammenfattet i anken til Høyesterett.

For lagmannsretten var organisasjonenes innvending til *kumulering* av ulike samfunnsinteresser at dette ville redusere vurderingen etter vanndirektivet art. 4(7) c til en helt vanlig interesseavveining. Dette stemmer imidlertid ikke, da det bare er *allmenne* interesser som er relevante i avveiningen etter vanndirektivet.

I [veilederen til Habitat-direktivet som ble publisert i 2007](#) fremheves flere eksempler på hva som kan utgjøre "imperative reasons of overriding public interest", blant annet på s. 9:

Extension of the site of Daimler Chrysler Aerospace Airbus GmbH in Hamburg-Finkenwerder (Germany) [C(2000) 1079]

Outstanding importance for the region of Hamburg and northern Germany and the European aerospace industry. Project will contribute to the technological advance and foster the European cooperation in the aviation business. Positive effect on the economic and social situation of the bordering regions and positive impact on the competitiveness of the European aeronautic industry. Important number of highly qualified new jobs,

needed to counterbalance the considerable loss of jobs in the industrial sector of the region.

Her ser vi at ulike hensyn kumuleres – både den økonomiske og sosiale situasjonen i området og hensyn som teknologiutvikling og konkurransekraften til europeisk luftfartsindustri.⁴

EFTA-domstolens rådgivende uttalelse 05.03.2025 må leses i lys av de spørsmål som ble stilt, og uttalelsen gir ikke noe fullstendig svar på hvordan statene kan vurdere allmenne fordeler av gruveprosjekter i enkeltsaker. Direktivet åpner for bredere vurderinger enn kun å se på hensyn i et bestemt område eller forsyningsrisiko knyttet til et enkelt mineral. Dette støttes også av ESAs vurdering i klagesak om Engebø-prosjektet.

Bilag 1: Beslutning fra ESA 18.01.2018 om å lukke saken om Engebø og vannrammedirektivet 3936 (nr. 77424)

Her heter det på s. 5-6:

In its decision to issue a permit, the Ministry carried out an exercise balancing on the one hand the environmental damage and negative impacts of the project against the benefits to society. The Ministry identified the future income from mining operations as the main benefit to Norwegian society. In addition, it noted that the construction and operation of the mine would create employment, both directly and indirectly.

(...)

The Authority notes that the Ministry's decision sets out in a detailed manner the reasons for the project, its impact on the environment, as well as considering the balance between the advantages and disadvantages. Moreover, the Ministry's decision is based on a detailed assessment carried out by the Norwegian Environment Agency. The Authority observes that, according to the findings of the Ministry, the project will lead to the creation of employment and the generation of income in the long term and that the project overall will produce large revenues for society. (uth. her)

Det er statens syn at begrunnelsene («the reasons») gitt i 2016-2023, sett i lys av de omfattende utredningene foretatt fra søknaden i 2008 og fremover, er tilstrekkelige – selv om de skriftlige delene i vedtakene er kortfattet når det gjelder tiltakets allmenne fordeler. Engebø-prosjektets betydning var imidlertid kjent for myndighetene allerede fra 1990-tallet, og det har aldri vært tvil om at prosjektet vil ha stor samfunnsnytte dersom det realiseres.⁵

⁴ Det er også verdt å merke seg at «outstanding importance» trekkes frem, og at det ikke «konkretiseres» hvilken rolle prosjektet har for europeisk konkurransekraft – sml. Borgarting lagmannsretts krav om konkretisering av betydning for europeisk forsyningsikkerhet i dommen punkt 8.5.

⁵ At mer enn det som er trukket frem i en skriftlig begrunnelse i et vedtak er vurdert av forvaltningen er lagt til grunn i Rt-1993-587 von Koss. Mindretallet mente at vedtaket var ugyldig på grunn av manglende begrunnelse. Flertallet uttalte imidlertid at «*de vesentlige elementer i saken fremgikk av dokumentene som forelå ved behandlingen, særlig ved klagebehandlingen, og må antas vurdert*».

For å unngå tvil, har resolusjonen fra mai 2025 sørget for å utdype «the reasons for the project» ytterligere.

Statene har en skjønnsmargin, og det er ikke grunnlag i rettspraksis eller øvrige kilder for å oppstille krav om enda større grad av konkretisering. Til sammenligning har Høyesterett i HR-2021-662-A (Ulvefelling I) om den tilsvarende ordlyden «overriding public interest» i Bern-konvensjonen slått fast at en del samfunnsinteresser er av en slik karakter at det «vil som regel ikke la seg gjøre å påvise konkret hvordan interessene gjør seg gjeldende for [...] ulike aktiviteter». Også for hensyn som forsyningssikkerhet er det grenser for hvor konkret betydningen av enkeltprosjekter som inngår i komplekse globale verdikjeder kan beskrives.

At gruveprosjekter generelt har stor samfunnsinteresse er etter statens syn åpenbart, og ble også lagt til grunn i dommen fra [Borgarting lagmannsrett punkt 8.3](#):

Lagmannsretten finner først grunn til å bemerke at det er på det rene at etableringen av gruvevirksomhet på Engebøfjellet har stor samfunnsmessig betydning, og at virksomheten genererer sysselsetting og verdiskaping. Det dreier seg om varige og betydelige positive ringvirkninger. Prosjektet har også hatt relativt bred politisk oppslutning både lokalt og nasjonalt.

«Relativt bred politisk oppslutning» er en for forsiktig formulering, jf. nedenfor.

Høy terskel for at samfunnsnytte kan kvalifisere som «overriding public interest» kan få stor negativ betydning for Norge. Oppdrettsnæringen er et nærliggende eksempel på en næring som påvirker vann, og det er stilt spørsmål ved lagmannsrettsdommens betydning for tillatelser næringen er avhengig av.

Bilag 2: Ilaks.no 20.08.2025 [Førdefjord-dommen og potensielle konsekvenser for havbruksnæringen](#)

2.3 Prosjektets samfunnsmessige betydning

Gruveprosjektet har generelt stor samfunnsmessig betydning, og dette er bakgrunnen for at det offentlige investerer i geologi-kartlegging, mineralstrategier osv. Den samfunnsmessige betydningen er særlig knyttet til at det er tale om verdiskapning gjennom langsiktige arbeidsplasser i distriktene. Prosjektet bidrar til å opprettholde bosetting og opprettholde og utvikle tjenester som skole, barnehage, helsetilbud og kollektivtransport i området. Gruvedrift gir også grobunn for innovasjon og nye næringer.

Som ERG har beskrevet, har Engebø-prosjektet av staten vært ansett for å ha samfunnsmessig betydning siden 1990-tallet og betydningen for å sikre råstoff for metallproduksjon var trukket frem allerede i 2007. Tidligere Naustdal kommune vedtok reguleringsplanen for prosjektet med 17 mot 4 stemmer i kommunestyret i 2011.

Kommune og fylkeskommune har deretter fulgt opp saken når den har vært til behandling i sentralforvaltningen, noe som viser sakens store betydning i regionen.

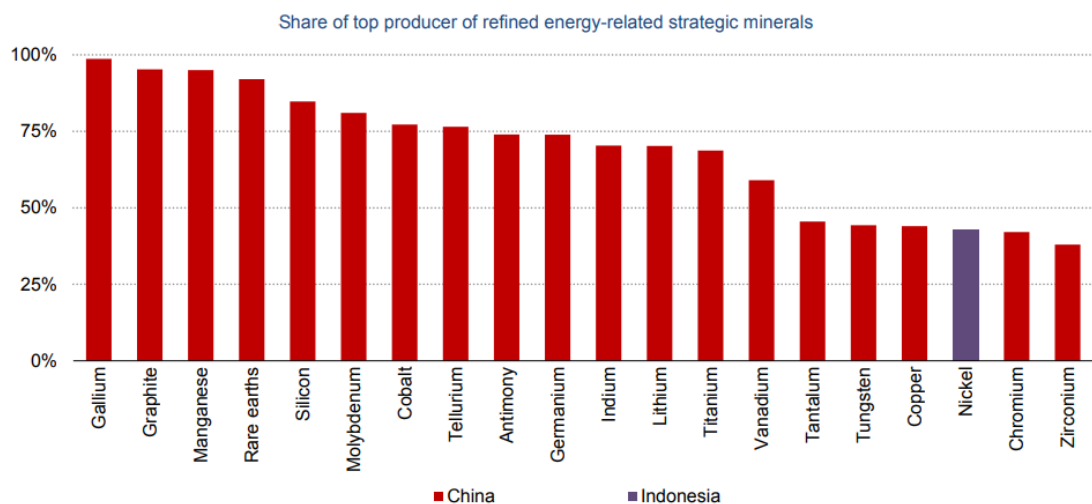
Bilag 3: Brev fra Askvoll, Naustdal og Sogn- og Fjordane fylkeskommune til ulike departement 30.10.2014

Engebø-saken har blitt behandlet en rekke ganger i Stortinget. Første skriftlige spørsmål var i 2013, og eksempelvis i 2019 ble Representantforslag Dokument 8:83 S (2018–2019) om å stanse planene om sjødeponi i Repparfjorden og Førdefjorden forkastet. 88 stemte for innstillingen om at forslaget ikke vedtas, og kun 8 stemte mot. Støtten til prosjektet skyldes nettopp den samfunnsmessige betydningen.

2.4 Forsyning av råstoff

Det Internasjonale Energibyråets (IEA) [Global Critical Minerals Outlook](#) for 2025 viser (s. 252) at Kina har en enorm kontroll over strategiske mineraler:

For refined material production, China is the leading producer for nearly all of the 20 minerals analysed and has an average market share of around 70%

Norge, EU og Vesten har iverksatt en rekke tiltak for å redusere avhengigheten fra Kina. EU har ikke produksjon av rutil, og rutil fra Engebø vil forsyne EU både direkte og ved at rutilen benyttes til produksjon av titanmetall som europeisk industri importerer. Engebøproduksjonen bidrar også til økt mulighet for titanmetallproduksjon i Norge eller EU fremover.

Det er ikke grunnlag for det kravet som stilles i LB-2024-36660

Det foreligger imidlertid ingen analyse av Engebø-prosjektets betydning for forsyningssikkerheten i EØS-området. Det er ikke foretatt noen spesifikk, grundig vurdering av hvilken rolle rutil fra Engebø konkret kan spille for forsyningssikkerheten i Norge og EØS-området.

Dels er det ikke *rettslig* grunnlag i EU- eller EFTA-domstolens praksis for et slikt ytterligere og strengere «konkretiseringskrav» av hvilken rolle rutil fra Engebø kan spille for forsyningssikkerheter i EØS-området enn hva resolusjonen fra mai 2025 la til grunn, og dels er det uklart hvordan betydningen for forsyningssikkerhet i EØS-området for en produksjon som vil vedvare i flere tiår kan konkretiseres nærmere.

2.5 Behovet for tilflytting i Engebø-fjellregionen

Regionen preges av lite arbeidsplasser i basisnæringene, og dette skaper demografiutfordringer i form av en stadig aldrende befolkning. Dette ble grundig beskrevet i konsekvensutredningen.

Bilag 4: Lund-Iversen (NIBR), Samfunnsmessige konsekvenser, 2009

Bilag 5: Stokka m.fl. (SINTEF), Økonomiske ringvirkninger av mineralbrudd i Engebøfjellet, 31.01.2013

Lagmannsretten ser ut til å ha oppfattet at disse rapporten er noe staten fikk utarbeidet i anledning søksmålet, men denne rapporten var et sentralt grunnlag i prosessen frem mot forurensningstillatelsen av 2015.

Situasjonen underbygges også av kommunens egen planstrategi og rapport utarbeidet ved kommunereform.

Bilag 6: Planstrategien til Naustdal kommune for 2016-2020

Bilag 7: PWC, Kommunereform Sunnfjord, 15.04.2025

I planstrategien heter det på s. 6:

Med ei auke på 68 % for + 70 år vil det venteleg knyte seg ekstra store utfordringar for kommunens helse- og omsorgsteneste. Ein slik auke vil kunne gje kommunen store utfordringar med å rigge ei eldreomsorg som tilfredsstiller styresmaktenes krav til kapasitet og kvalitet. Ein kan og sjå i statistikk at Naustdal har ei ubalanse i kjønnsfordelinga i aldersgruppa 20-39 år. Det knyt seg ulike årsaka til dette, men forskning tyder på at veksten personar med høgare utdanning, som igjen har hatt betyding for endringar i arbeidslivet. Naustdal har ein relativ låg del kvinner med høg utdanning. Årsaka kan forklarast ut i frå at næringsstrukturen i området i liten grad har klart å møte den store auken i kvinner med høgare utdanning og det er sannsynlegvis mangel på mangfald i arbeidsplassar i Naustdal. Den demografiske befolkningsutviklinga i 2015 samanlikna 2040 vil skape to hovudutfordringar. Det eine er fall i folketalet i aldersgruppa 20-39 år på ca. 4 %, og det andre er auken i aldersgruppa +70 år på ca. 68 %. Viktige strategiar for kommunen vil være å bidra til auka tilflytting, samtidig som at eldreomsorga dimensjonerast ut i frå framtidig vekst.

I PWC-rapporten heter det på s. 16

Basisnæringane vert rekna som motoren i næringslivet. Tilbakegangen i basisnæringane i alle alternativ [dvs. alternative kommunestrukturer] er derfor ein stor trussel for regionen og dette indikerer eit behov for å auke innovasjonstakta i næringslivet”.

Den lave arbeidsledigheten i regionen gjør at gruve drift vil sikre tilflytting av folk i yngre aldersgrupper, og det er nettopp slik tilflytting som hindrer en aldrende befolkning. Dette la også lagmannsretten til grunn når det i punkt 8.3 ble konkludert:

«Oppsummeringsvis legger lagmannsretten til grunn at tillatelsene vil ha positive konsekvenser i form av økt sysselsetting og bosetting i regionen rundt Engebøfjellet, både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Det er også sannsynliggjort at regionens befolkningsutvikling går i retning av en eldre befolkning, og det må legges til grunn at nye industriarbeidsplasser vil kunne motvirke en slik utvikling»

2.6 Rettslig interesse i krav om at ERG «ikke har rett» til deponi?

Begjæringens anførte hovedkrav er et krav om «at ERG ikke har rett til å deponere gruveavfall i Førdefjorden». Organisasjonene pretenderer at dette er et «rettskrav». Forarbeidene til tvisteloven § 1-3, Ot.prp.nr.51 (2004–2005) s. 365, omtaler søksmål om at noe er «ulovlig», «rettstridig» eller at noen er «uberettiget»⁶ som følger:

Nyere rettspraksis er tilsynelatende mer åpen for å tillate slike søksmål, se til illustrasjon [Rt-1985-498](#). Departementet legger til grunn at også slike rettslige karakteristikk vil kunne anses å oppfylle kravene til tvistegjenstanden etter første ledd. Dette har også en viktig side til domstolenes veiledningsplikt. Dersom avvisning eventuelt skal skje, bør retten i medhold av § 11-5 først ha veiledet saksøkeren om en annen mulig utforming av påstanden som i hovedsak kan ivareta saksøkerens intensjoner.

I Rt-2008-362 A (Natur-betong) uttales det at «Dersom det er usikkert hva rettsvirkningene av en rettslig karakteristikk vil være, vil det kunne tale mot at søksmålet anses for å angå et rettsforhold, jf. Schei mfl. side 50».

Det er uklart om organisasjonene mener at rettsvirkningen av en dom om «at ERG ikke har rett til å deponere» er en annen enn rettsvirkningen av en dom om at ERGs tillatelser til deponi er ugyldige. Dette avhenger både av rettsvirkningen av en ugyldighet i denne saken, og det avhenger av hvordan en dom på «at ERG ikke har rett til å deponere» står i forhold til ev. fremtidige tillatelser fra forvaltningen til deponering. Dersom miljøorganisasjonene skulle ha rett i at «Spørsmålet om forvaltningen hadde materiell kompetanse til å tillate forringelse må vurderes basert på den begrunnelsen som faktisk ble gitt på vedtakstidspunktet»⁷ i 2016, må det være klart at forvaltningen i dag har anledning til å vurdere søknaden på nytt og i nytt vedtak gi en ny, utfyllende og/eller oppdatert begrunnelse dersom det i en rettskraftig dom er slått fast at den opprinnelige begrunnelsen fra 2016 ikke ga materiell kompetanse. Det er tydelig at organisasjonene ikke gjør gjeldende at vannforskriften/vanddirektivet innebærer et absolutt forbud mot sjødeponi av restmasser, og det anførte hovedkravet er ikke et krav om dom for at sjødeponi som sådan er ulovlig. Det anførte hovedkravet synes heller ikke å være krav på «dom for realitet» i strid med Rt-2001-995. Staten stiller spørsmål ved hvilken betydning en ev. forføyning basert på et hovedkrav om «at ERG ikke har rett til å deponere» har for forvaltningens kompetanse til å gi tillatelser, samt betydningen for forvaltningens rett og plikt til å følge opp saken etter en ev. rettskraftig dom om ugyldighet.

⁶ Formuleringer som «ikke har rett til» og «ulovlig» er uttrykk for samme meningsinnhold.

⁷ Prosesskriv 30. september s. 5.

Dersom det er grunnlag for rettslig interesse i et hovedkrav som anført av organisasjonene, bør en ev. påstand av klarhetshensyn være "deponeringen stanses inntil rettskraftig dom som frifinner staten i gyldighetssøksmålet eller inntil det treffes nytt vedtak om tillatelse".

Det er ikke noe grunnlag for at tingretten kan se bort fra vurderingene i resolusjonen fra mai 2025 dersom tingretten skal vurdere gyldigheten av ERGs tillatelser i vurderingen av om et hovedkrav er sannsynliggjort. Organisasjonene ble ikke hørt i Borgarting lagmannsrett med at domstolskontrollen skal begrenses til begrunnelsen i 2016-resolusjonen – uavhengig av om organisasjonene hadde rettslig interesse i å prøve de *tidligere* vedtak når den siste resolusjonen med vurdering etter vannforskriften/vanndirektivet av mai 2025 ikke ble trukket inn i søksmålet.

Staten har både for lagmannsretten og i anken for Høyesterett oppfordret til at forvaltningens siste vurdering trekkes inn i saken som formell tvistegjenstand. Dette ville bidratt til å sikre en mer hensiktsmessig domstolskontroll av forvaltningens begrunnelse for at samfunnsnyttene av tiltaket er større enn tapet av miljøkvalitet.⁸

Forutsatt at organisasjonene har rettslig interesse i å prøve vedtakene fra 2016-2023, må domstolene uansett vurdere både begrunnelsen i resolusjonen fra mai 2025 og ev. ytterligere rettsfakta og bevisfakta av relevans for vilkåret overriding public interest – både om miljømessige forhold og prosjektets samfunnsmessige betydning. Dels fordi vannforskriften/vanndirektivet er avveiningsnormer som domstolene tolker og anvender på vanlig måte⁹, og dels fordi resolusjonen av mai 2025 i alle tilfeller innebærer en ratihabisjon av ev. ugyldighetsgrunner ved vedtakene fra 2016-2023¹⁰. Organisasjonene kan selvsagt anføre at resolusjonen ikke reparerer ev. ugyldighetsgrunner – slik Borgarting lagmannsrett kom til – noe staten er uenig i. Både utredningene fra 2009 og til i dag og begrunnelsene i vedtak og beslutninger viser at Engebø-produksjonen oppfyller vilkåret «overriding public interest» med god margin.

⁸ I organisasjonens skriv 30. september s. 4 hevdes det at «I forhold til vannforskriftens krav om et tvingende allment hensyn er det utslippstillatelsen fra 2016 som gir den sentrale begrunnelsen» - og ikke vedtaket fra juni 2023. Hvis organisasjonene mener at forvaltningens oppstilte begrunnelse er avgjørende ved domstolskontrollen, er det ingen grunn til at resolusjonen fra mai 2025, som nettopp inneholder en begrunnelse, trekkes inn i saken.

⁹ Noe som betyr at begrunnelsene i vedtakene fra 2016-2023 ikke er noen grense for hva domstolene kan vektlegge innenfor disposisjonsprinsippet.

¹⁰ I prosesskrivet 30.09.2025 punkt 3.1.2 fremstilles ratihabisjonsinstituttet uriktig. Ratihabisjon kan skje uten å erkjenne eller forutsette at det opprinnelige vedtaket er ugyldig, jf Eckhoff/Smith «Forvaltningsrett», 12 utg. s. 504. At et vedtak ev. innebærer «et EØS-rettslig brudd og en materiell kompetanse-mangel» er heller ikke til hinder for ratihabisjon. Organisasjonene viser selv til at det er «begrunnelsen» i 2016 som ev. ikke er tilstrekkelig, og EFTA-domstolen viser i sak E-18/25 avsnitt til 120 til at selv om statene er «forpliktet til å fjerne de ulovlige konsekvensene» av EØS-brudd, er dette «imidlertid ikke til hinder for etterfølgende godkjenning ved at det gjennomføres en slik vurdering mens prosjektet pågår eller til og med etter at det er ferdigstilt» på vilkår om at det ikke skjer omgåelse og at miljøkonsekvenser som er inntrådt inkluderes i vurderingen. I situasjoner hvor et vedtak kan opprettholdes med en annen begrunnelse innebærer ikke begrepet «materiell kompetansemangel» at vedtaket ikke kan ratihaberes.

2.7 Nærmere om vilkårene for midlertidig forføyning

En forføyning skal *midlertidig sikre* et krav, jf. tvisteloven § 32-1 første ledd. Formålet er å hindre at kravet går tapt, eller at det oppstår ytterligere vesentlig skade eller ulempe, i påvente av en dom, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) side 289.

Forføyning mot offentlig myndighetsutøving reiser særlige spørsmål, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) side 290. I forarbeidene heter det her at «man ikke bør kunne oppnå noe mer gjennom det foreløpige tiltak midlertidig forføyning enn man kan oppnå ved en endelig domsavgjørelse i saken. En privat part kan derfor ikke bruke forføyningsinstituttet til å stanse offentlig myndighetsutøvelse som domstolene mangler kompetanse til å vurdere i et ordinært søksmål».

Dette er også verdt å fremheve i denne saken – selv om staten ikke er saksøkt – fordi forføyningskravet knytter seg til gyldigheten av forvaltningens vedtak. Dessuten er det, som nærmere beskrevet i punkt 2.6, uklart om påstanden «forbys å deponere gruveavfall i Førdefjorden» innebærer noe mer enn en påstand om at vedtakene er ugyldige. Miljøorganisasjonene bes om å avklare dette, og retten bør være oppmerksom på at den ikke har kompetanse etter forføyningsreglene til å «stanse offentlig myndighetsutøvelse som domstolene mangler kompetanse til å vurdere i et ordinært søksmål». Det er sikker rett at det ikke kan besluttes forføyning som pålegger forvaltningen å treffe vedtak med et gitt innhold, jf. f.eks. Rt-2015-1376 avsnitt 27 og LB-2023-87949. De samme hensynene tilsier at domstolene ikke kan beslutte forføyning som forhindrer forvaltningen fra å utøve sin offentlige myndighet overfor andre.

Det er tre «grunnvilkår» for forføyning, jf. HR-2025-677-A avsnitt 33. For det første må hovedkravet være sannsynliggjort. For det andre må det foreligge en sikringsgrunn. Og for det tredje kan ikke forføyning besluttes hvis det vil være åpenbart uforholdsmessig.

Statens syn er at de omtvistede vedtakene er gyldige, og at hovedkravet derfor ikke er sannsynliggjort. Grunnlaget for dette er nærmere beskrevet i anken til Høyesterett, og det er utdypet på noen punkter over. Staten vil påpeke at tingretten, ved den prejudisielle gyldighetsprøvingen som forføyningskravet gjelder, skal utvise tilbakeholdenhet ved overprøving av vurderinger som er av utpreget faglig og politisk karakter. Også EØS-retten gir statene en skjønnsmargin ved slike vurderinger.

Statens syn er videre at de to andre grunnvilkårene – sikringsgrunn og forholdsmessighet – heller ikke er oppfylt i denne saken. Staten er enig med ERG i at rammene for tingrettens vurdering er annerledes under spørsmålene om sikringsgrunn og forholdsmessighet enn under spørsmålet om å sannsynliggjøre et hovedkrav. Etter tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b kan midlertidig forføyning besluttes «når det finnes nødvendig for å få en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold for å avverge en vesentlig skade eller ulempe». Etter annet ledd kan midlertidig forføyning likevel ikke besluttes «dersom den skade eller ulempe som saksøkte blir påført står i åpenbart misforhold til den interesse saksøkeren har i at forføyningen blir besluttet». I begge disse vurderingene er tidsperspektivet et annet enn i spørsmålet om miljøorganisasjonene kan sannsynliggjøre et hovedkrav, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd. Det sentrale i begge vurderinger er midlertidig å sikre et krav i påvente av en dom som tar stilling til hovedkravet, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) side 289.

På side 5 i tilsvaret skriver ERG at «[d]e miljømessige virkningene av deponeringen vil belyses med de samme bevisene som tilbys for prøving av» hovedkravet, men «med den forskjell at tidsperspektivet flyttes fra gruvens levetid til de neste 6 til 12 månedene, som er anslått tid til at Ankesaken er ferdig behandlet av domstolene og forvaltningen». Staten mener dette gir uttrykk for en riktig forståelse av tvisteloven § 34-1, anvendt på denne saken. ERG har dessuten rett i at spørsmålet om hva som utgjør de miljømessige konsekvensene av deponeringen i et tidsperspektiv på 6-12 måneder, ikke har vært et tema tidligere. Dette er et viktig poeng for tingrettens prøving av forføyningsvilkårene i tvisteloven § 34-1.

Etter statens syn vil gruveprosjektet kun ha avgrensede og kontrollerte miljøulempere, som nærmere beskrevet i anken til Høyesterett side 3-4. Disse ulempene er naturligvis langt mindre når tidsperspektivet endres fra 39 år til de neste 6 til 12 månedene. Per juni 2025 var ca. 0,02 % av bunnarealet i vannforekomsten påvirket. Bunnarealet som vil tildekkes av avgangsmasser de kommende 6-12 måneder vil også være svært begrenset. Samlet sett vil ikke dette medføre en forringelse av vannforekomsten, eller irreversible effekter på artsmangfoldet i vannforekomsten. Områder (sjøbunn og vannmasser) utenfor deponiområdet vil ikke bli påvirket av betydning, heller ikke i de neste 6-12 månedene. Det er satt vilkår for å sikre at det ikke skjer spredning av avgangsmasser (partikkelspredning) utover det regulerte deponiområdet.

På den annen side er prosjektet av stor samfunnsmessig betydning. Det vil ha en funksjon som en hjørnesteinsbedrift med stor positiv betydning for bosetting, arbeidsplasser og ringvirkninger lokalt og regionalt. I tillegg vil prosjektet sikre Norge og EØS tilgang på rutil, som er et viktig titanråstoff som det er behov for i EØS. Som beskrevet over, betyr en midlertidig stans av produksjonen i beste fall kun økonomisk tap for ERG og at oppnåelsen av de samfunnsinteressene som begrunner tiltaket blir utsatt. Men i verste fall kan midlertidig stans frembringe så stor usikkerhet at Engebø-produksjonen opphører varig. I tillegg vil stans bety økt rettslig risiko for gruveprosjekter og industriprosjekter i Norge generelt – og dermed redusert investeringsvilje pga. økt uforutsigbarhet og svekket konkurransekraft. Staten mener at vekten av disse motstridende interessene gjør at det ikke er grunnlag for miljøorganisasjonenes forføyningskrav – heller ikke om tingretten skulle mene at hovedkravet må anses sannsynliggjort.

På side 22-24 i forføyningsbegjæringen gir miljøorganisasjonene inntrykk av at det er lite eller intet rom for en forholdsmessighetsvurdering i denne saken. De knytter dette særlig til HR-2025-677-A, som behandlet forføyningsvilkårene i en situasjon hvor det underliggende vedtaket ble påstått å være i strid med EUs prosjektdirektiv. Staten er uenig i organisasjonenes fremstilling av kjennelsen og av EØS-rettens krav til nasjonal prosessrett.

Regler om midlertidig forføyning hører under statenes nasjonale prosessautonomi. Dette er også klart forutsatt i HR-2025-677-A avsnitt 44. Høyesterett påpeker her at EØS-retten ikke inneholder regler om nasjonal håndtering av midlertidige avgjørelser til sikring av krav som bygger på EØS-avtalen. Det som derimot kan stille krav til nasjonal prosessrett, er det EØS-rettslige effektivitetsprinsippet. Høyesterett skriver om dette i avsnitt 44:

Men det EØS-rettslege effektivitetsprinsippet og det tilgrensande prinsippet om effektivt vern av EØS-rettar tilseier at det ikkje er rom for 'kan-skjønet' dersom vilkåra for mellombels åtgjerd elles er oppfylte.

Dette er bakgrunnen for Høyesteretts konklusjon i avsnitt 60:

Dersom det blir sannsynleggjort at EUs prosjektdirektiv er brote og vilkåra elles er oppfylte, må den kompetansen 'kan-skjønet' i § 34-1 fyrste ledd gjev domstolane, i denne saka nyttast til å vedta ei mellombels åtgjerd.

Høyesteretts kjennelse kan ikke leses som en innskrenkning av den forholdsmessighetsvurderingen som skal gjøres etter § 34-1 annet ledd. Denne interesseavveiningen er tvert imot blant de «tre grunnvilkår for mellombels åtgjerd» som Høyesterett beskriver i avsnitt 33 i kjennelsen. Det er først når alle disse vilkårene er oppfylt at «kan» betyr «skal» i § 34-1 første ledd.

Interesseavveiningen i § 34-1 annet ledd gir ifølge Høyesterett uttrykk for en «grunnsetning om proporsjonalitet der ein tek omsyn til alle interesser som er inne i biletet», jf. HR-2025-677-A avsnitt 36. Domstolene står «relativt fritt [...] og kan leggje vekt på eit breitt spekter av omsyn», jf. avsnitt 43. Høyesterett påpeker videre at forholdsmessighetsvurderingen må være konkret og ikke bygge på at domstolenes kompetanse er avgrenset, jf. avsnitt 59.

I Karnovs lovkommentar er det fremhevet at vilkåret om sikringsgrunn primært fanger opp hensynene for å gi forføyning, og ikke mothensynene. Av den grunn er det nødvendig med en proporsjonalitetsbegrensning. Det heter om dette i lovkommentaren:

Den kan for eksempel komme til anvendelse hvis det for saksøkte kan innebære stor skade eller ulempe om forføyning blir gitt, eller dersom offentlige hensyn med tyngde taler mot forføyning (slik tilfellet kan være hvis det aktuelt å utsette iverksettelsen av forvaltningsvedtak som skal ivareta offentlige hensyn).

I saken mellom miljøorganisasjonene og staten ble staten frifunnet i tingretten, mens organisasjonene vant frem i lagmannsretten. Saken er nå anket til Høyesterett. Hvis lagmannsrettens dom blir stående, vil den innebære et betydelig innsnevret handlingsrom for myndighetene til å vedta grundig utredede prosjekter med stor samfunnsnytte. Etter statens syn er det en oppgave for Høyesterett å avklare hvilket rettslig handlingsrom EØS-retten gir Norge på et rettsområde der viktige samfunnsinteresser står mot hverandre. I tillegg er det av hensyn til ERG og ERGs ansatte, samt prosjektets betydning for å sikre tilgang på et råstoff til et kritisk og strategisk mineral, særlig viktig å få saken avgjort i Høyesterett. Staten mener det vil være uheldig om prosjektet i en slik situasjon blir midlertidig stanset, noe som i verste fall kan føre til et varig opphør. Staten gjentar at vilkårene for midlertidig forføyning er noe mer enn at det kan sannsynliggjøres at vedtakene er ugyldige. Miljøorganisasjonene må sannsynliggjøre en sikringsgrunn og at interesseavveiningen faller ut i deres favør – også innenfor den snevrere tidsrammen som tingretten må forholde seg til i en forføyningssammenheng.

...

REGJERINGSADVOKATEN

Oslo, 09.10.2025

REGJERINGSADVOKATEN

Karen Mellingen
advokat